

NORGES HØYESTERETT

Den 2. desember 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-02409-A, (sak nr. 2015/1072), sivil sak, anke over dom,

A v/verge B

(advokat Øystein Hus – til prøve)

mot

C

(advokat Inger Marie Sunde)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Noer**: Saken gjelder spørsmålet om en person som har vært utsatt for en seksuell handling etter straffeloven 1902 § 200 første ledd, kan kreve erstatning for ikke-økonomisk tap (oppreisning) etter skadeserstatningsloven § 3-5.
- (2) C arbeidet som miljøarbeider på et bofellesskap for psykisk utviklingshemmede. Søndag 12. januar 2014 hadde han nattevakt. En av beboerne var A, en psykisk utviklingshemmet kvinne på 35 år. Hun våknet i løpet av natta og gikk inn til miljøarbeideren og fortalte at hun følte seg svimmel og stiv i nakken. Hun hadde diabetes, så han sjekket blodsukkeret hennes, men fant normalt nivå. Han masserte så hodet, skuldrene og nakken hennes. Deretter masserte han henne på brystene og brystvortene. Dette skjedde to ganger. Befølingen av brystene varte i om lag 1-2 minutter og skjedde utenpå en tynn pyjamas. A reagerte på hendelsen, og den ble anmeldt.
- (3) Det ble tatt ut tiltale mot C for overtredelse av straffeloven 1902 § 200 første ledd (nå § 297), som setter straff for den som har foretatt en seksuell handling med noen som ikke har samtykket.

- (4) Stavanger tingrett avsa 17. september 2014 dom hvor C ble frifunnet. En av meddommerne dissenterte. Tingretten vurderte oppreisningserstatning til fornærmede, men fant ikke grunnlag for dette.
- (5) Påtalemyndigheten anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet.
- (6) Gulating lagmannsrett fant C skyldig og utmålte en straff på fengsel i 60 dager. Heller ikke lagmannsretten dømte C til å betale oppreisning. Dommen av 10. mars 2015 har slik domsslutning:

- "1. C, født 00.00.1966, dømmes for overtredelse av straffeloven § 200 første ledd, sammenholdt med straffeloven § 64, til en straff av fengsel i 60 – seksti – dager.**
- 2. C, født 00.00.1966, frifinnes for kravet om oppreisning.**
- 3. Saksomkostninger idømmes ikke."**

- (7) Fornærmede A v/vergen har anket over det sivile kravet, domsslutningen punkt 2. Anken gjelder rettsanvendelsen.
- (8) Den ankende part, A, har i korte trekk anført at lagmannsretten hadde hjemmel for å tilkjenne oppreisningserstatning etter skadeserstatningsloven § 3-5, jf. § 3-3. Selv om bestemmelsene ikke gir hjemmel for oppreisning ved overtredelse av straffeloven § 200 første ledd om seksuell handling, omfattes handlingen av gjerningsbeskrivelsen for legemsfornærmelse, jf. straffeloven § 228. Oppreisning kan kreves av en som har vært utsatt for legemsfornærmelse, og fornærmede kunne derfor ha vært tilkjent oppreisning.
- (9) Den ankende part har lagt ned slik påstand:

"Prinsipalt:
C dømmes til å betale A oppreisningserstatning fastsatt etter rettens skjønn.

Subsidiært:
Gulating lagmannsretts dom slutningen punkt 2 i sak 14-15984AST-GULA/AVD1 oppheves."

- (10) Ankemotparten, C, har i korte trekk anført at lagmannsretten har avgjort det sivile kravet korrekt. Lovgiver har uttrykkelig holdt de minst alvorlige seksuelle handlingene utenfor det som gir rett til oppreisning, og det må være avgjørende, jf. Rt. 1995 side 523.
- (11) Ankemotparten har lagt ned slik påstand:

"Prinsipalt:
Anken forkastes.
Subsidiært:
Gulating lagmannsretts dom, domsslutningens punkt 2, oppheves.
Atter subsidiært:
C dømmes til å betale A oppreisningserstatning fastsatt etter rettens skjønn."

- (12) *Mitt syn på saken*

- (13) Jeg har kommet til at anken ikke fører fram. Etter mitt syn gir skadeserstatningslovens regler ikke grunnlag for å tilkjenne oppreisningserstatning i vår sak.
- (14) For å idømme oppreisningserstatning kreves det hjemmel i lov, jf. Rt. 2013 side 805 avsnitt 24. Skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd første punktum lyder slik:

"Den som forsettlig eller grovt aktløst har

- a) voldt skade på person eller**
- b) tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3,**
kan - uansett om det ytes menerstatning etter § 3-2 eller standardisert
erstatning etter § 3-2a - pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum
som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og
smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art."

- (15) Fornærmede i vår sak er ikke påført noen "skade" etter § 3-5 bokstav a. Avgjørende er derfor om oppreisningskravet har hjemmel i § 3-5 første ledd b, som viser til § 3-3. Sistnevnte bestemmelse omfatter

"krenking eller mislig atferd som nevnt i straffeloven §§ 147, 168, 169, 192-199, 200 tredje ledd, 217-221, kap. 21, § 228, kap. 25 eller § 390a" (mine uthevinger).

- (16) C ble dømt for overtredelse av straffeloven 1902 § 200 første ledd, som gjelder "seksuell handling med noen som ikke har samtykket til det". Paragraf 200 andre ledd (nå § 304) øker strafferammen når handlingen er begått mot noen som er under 16 år, og tredje ledd øker strafferammen ytterligere der handlinger etter andre ledd er begått under særdeles skjerpene omstendigheter.
- (17) Skadeserstatningsloven § 3-5 jf. § 3-3 gir bare hjemmel for oppreisning når noen har blitt utsatt for den groveste av disse krenkelsene, nemlig § 200 tredje ledd-tilfellene. For krenkelser som i vår sak – seksuell handling overfor en voksen person etter § 200 første ledd – er det ikke hjemmel for å idømme oppreisning når fornærmede ikke er påført skade.
- (18) Spørsmålet er etter dette om domfeltes handling – om den anses som en *legemsfornærmelse* – likevel kan gi grunnlag for å tilkjenne oppreisning etter § 3-5 bokstav b, siden straffeloven § 228 er nevnt i oppregningen i § 3-3. Spørsmålet har blitt løst ulikt i lagmannsrettspraksis.
- (19) Forarbeidene til § 3-5 viser at det var et overveid valg fra lovgivers side når oppreisningshjemmelen ble begrenset til de grovere krenkelsene i § 200 tredje ledd. Jeg viser til Ot.prp. nr. 20 (1991–1992) kapittel 10 under merknadene til § 3-3, hvor det heter:

"Departementet foreslår at oppreisningsreglene også skal omfatte grove former for utuktig handling. Oppreisningsregelen i skl § 3-5 henviser i første ledd bokstav b til slik krenking eller mislig atferd som er nevnt i skl § 3-3. Departementet foreslår derfor å gjennomføre utvidelsen av oppreisningsreglene ved å føye *strl § 212 annet ledd annet og tredje punktum* til oppregningen av overtredelser i skl § 3-3" (min utheving).

- (20) Straffeloven § 212 andre ledd tredje punktum ble seinere nåværende § 200 tredje ledd. Andre punktum gjaldt gjentakelsestilfelle, og er ikke av betydning her.
- (21) Også seinere er avgrensningen kommentert. Likestillingsombudet foreslo i forbindelse med en ny gjennomgang av oppreisningsreglene at flere straffebud fra straffelovens

sedelighetskapittel burde gi grunnlag for oppreisningserstatning. Ombudet fikk delvis gehør for dette. Departementet ønsket imidlertid ikke å endre reglene for seksuelle handlinger, men ville "se an erfaringene med lovendringen i 1992 før bestemmelsen utvides ytterligere på dette punkt", jf. Ot.prp. nr. 33 (1993–1994) kapittel 2.4.

- (22) *Legemsfornærmelsene* ble tatt inn i skadeserstatningsloven § 3-3 ved lov 1. juli 1994 nr. 50. Det ble ikke sagt noe da – eller i de tidligere utredningene hvor spørsmålet var reist – om forholdet til de andre bestemmelsene nevnt i § 3-3, jf. Ot.prp. nr. 33 (1993–1994) kapittel 2.
- (23) Lovgiver har altså uttrykkelig tatt det standpunkt at seksuelle handlinger som faller inn under straffeloven § 200 første og andre ledd, ikke skal gi grunnlag for krav på oppreisning. Tilføyselsen av § 228 skjedde uten at spørsmålet ble kommentert, muligens fordi man ikke var klar over problemstillingen. Når dette er tilfellet, er det i vår sak – som gjelder en handling hvor den seksuelle krenkelsen som dekkes av straffeloven § 200 første ledd er den sentrale – ikke adgang til å idømme oppreisningserstatning. Å forankre oppreisningskravet i § 228 ville da etter mitt syn være en omgåelse av lovgivers forutsetninger om at bare de alvorligste seksuelle krenkelsene skal gi grunnlag for erstatning for ikke-økonomisk tap.
- (24) Jeg nevner avslutningsvis at reglene er noe endret i ny straffelov. Skadeserstatningsloven § 3-3 omfatter nå blant annet § 304 (seksuell handling med barn under 16 år). Dette gjelder uansett om det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter eller ikke, og er altså en utvidelse av virkeområdet. Endringen er etter det jeg kan se, ikke omtalt i forarbeidene. Men seksuell handling overfor en voksen person, tidligere § 200 første ledd, nå § 297, er fremdeles blant de straffbare handlinger som ikke kan gi grunnlag for oppreisning etter § 3-5 jf. § 3-3.
- (25) Anken kan etter dette ikke føre fram.
- (26) Jeg stemmer for slik

D O M :

Anken forkastes.

(27)	Dommer Tønder:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(28)	Dommer Webster:	Likeså.
(29)	Dommer Kallerud:	Likeså.
(30)	Dommer Stabel:	Likeså.
(31)	Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne	

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: